

Motion till riksdagen

1987/88:Sf298

av Margareta Andrén m. fl. (fp)

om ledighet och ersättning för vård av anhörig

Antalet äldre har ökat under 1980-talet, och de äldsta åldersgrupperna ökar mest. Det är framför allt i dessa grupper de stora vård- och omsorgsbehoven uppstår. Men olika undersökningar visar också glädjande nog att äldre är friskare än förr. Dagens 70-75-åringar är t. ex. vitalare än motsvarande grupp för bara fem år sedan. Även andra grupper med funktionshinder har bättre förutsättningar att klara sig i egen bostad genom en utbyggd hemservice och en tidigare insatt och väl fungerande rehabilitering.

Kommuner och landsting satsar stora resurser på att öka möjligheterna för äldre, handikappade och långtidssjuka att bo kvar hemma. Det sker en prioritering av bostadsanknutna vårdformer.

Denna förändring har flera orsaker. Den vårdstruktur som vi byggt upp ger ofta vård på en alltför hög nivå. Det är också så att såväl äldre som människor med handikapp har insett att de har rätt att ställa nya krav och hävda sina rättigheter.

Omsorgslagen innebär också att det sker en utflyttning från institutioner till eget boende. Allt detta ställer nya krav på omsorgen om äldre och handikappade.

På senare tid har de äldre fått ta emot enhetslösningar utan hänsyn till att de inte är en homogen grupp med samma önskemål utan har olika tycke och smak precis som övriga delar av befolkningen. Människor blir inte lika för att de passerar ett visst åldersstreck. Bara för att man fyller 70 år blir ålder inte den enda identiteten, lika litet som den är det för andra åldersgrupper. Även en person över 70 identifierar sig givetvis fortfarande med sina intressen, tidigare yrke, bakgrund etc.

Dessa olika önskemål måste tillåtas slå igenom vad gäller omsorgen om äldre. Mindre enheter och decentralisering av verksamheten blir då nödvändiga så att den kan ändras efter de äldres behov. Omsorgen måste vara flexibel och bygga på valfrihet.

Trots att ökningen av de äldsta ställt landsting och kommuner inför stora påfrestningar finns det belägg för att det är de anhöriga som hittills gjort de stora insatserna.

Flera undersökningar visar att relationerna mellan generationerna är bättre än man tidigare trott. Trots att det finns förbättringar att önska har de äldre ändå täta och starka kontakter med sina barn och barnbarn. Detta kan delvis bero på att de äldre befinner sig i ett, både ekonomiskt och personligt, oberoende läge i förhållande till den yngre generationen.

I en undersökning gjord av Statistiska Centralbyrån omfattande 1200

personer ställde man bl. a. frågor om människors benägenhet att vårda sina föräldrar i hemmet om de blev långvarigt sjuka. Det visade sig att tre fjärdedelar var positiva till att göra detta. Möjligheterna att hjälpa till var som störst på lör- och söndagar. Mer än hälften föredrog att själva vårda en sjuk förälder framför att låta det allmänna göra det. Drygt var fjärde önskade att vården delades med det allmänna.

Det visade sig alltså att en betydande del av de tillfrågade var positiva till att själva vårda sina anhöriga. Dock måste man komma ihåg att möjligheterna kanske inte alltid är lika stora som viljan. I många fall sätter avstånd och ekonomiska konsekvenser upp gränser för vad som är möjligt.

En sådan begränsning är att det kan vara svårt att få ledigt – det gäller kanske särskilt inom den privata sektorn. Vissa har t. o. m. tvingats sluta sina arbeten för att kunna vårda anhörig. Det är inte alls ovanligt att någon av föräldrarna till barn med mycket svåra handikapp tvingas avbryta sitt förvärvsarbete – det gäller också när barnet är vuxet.

Folkpartiet har tidigare under flera år motionerat om lagstadgad rätt till ledighet med ersättning för vård av anhörig. Vår utgångspunkt är att ATP-grundande ersättning skall utgå vid ledighet enligt den allmänna försäkringen med ersättningsbelopp motsvarande sjukpenningens storlek.

Förslaget innebär att det ges en reell möjlighet till anhörigvård i de fall där det för båda parter framstår som den bästa lösningen. Vi vill understryka att anhörigvården självklart skall vara frivillig. Både vårdaren och vårdtagaren vet då att det finns andra alternativ om han eller hon skulle föredra det. Det inger trygghet för vårdaren att inte känna sig tvingad och för vårdtagaren att veta att han eller hon inte står i ett beroendeförhållande.

Genom rätt till ledighet och ersättning får anhörig en efterlängtd möjlighet att kunna tillbringa någon eller några veckor med sina föräldrar, barn eller makar då dessa som bäst behöver den anhöriges stöd. I de fall det handlar om längre vårdtid bör den anhörige erbjudas möjlighet till anställning motsvarande biträde inom sjukvården i övrigt.

Anhörigvården bör utformas så att den också tillgodoser föräldrar till svårt handikappat barn över 16 år. Dessa föräldrar har i dag ingen rätt till ledighet eller ersättning när deras vuxna barn har blivit akut sjuk. Detta trots att man under perioder kan tvingas att vara borta från arbetet för att kunna klara av vården.

Frågan om anhörigvård har försenats under flera år. Anhörigvårdskommittén föreslog redan 1983 att man skall ha rätt till ledighet för vård av anhörig under 30 dagar. Utredningen har dock inte lett till något förslag från regeringen.

Det fanns dock en brist i kommitténs förslag; det skulle inte utgå någon ersättning vid ledigheten. 1979 föreslog utredningen om vissa frågor beträffande sjukvård i livets slutskede att ett system skulle införas som gav anhöriga rätt till ledighet och ersättning från den allmänna sjukförsäkringen. Men inte ens vid anhörigvård i livets slutskede föreslog anhörigvårdskommittén att ersättning vid ledighet skulle utgå. Folkpartiets representant i utredningen, Kerstin Hesselström, reserverade sig mot detta.

Mot bakgrund av att nästan samtliga remissinstanser hade tillstyrkt an-

hörigvårdskommitténs förslag om lagstadgad rätt till ledighet borde det ha varit möjligt för regeringen att redan under föregående riksmöte förelägga riksdagen ett lagförslag.

Frågan har alltså i flera år legat i regeringskansliet för beredning, men utan att något har hänt. Därför är det synnerligen angeläget att den snarast löses. Vi kan därför nu inte nöja oss med att avvakta att en äldrepolitisk proposition eventuellt vid senare tidpunkt kommer att läggas fram och att denna fråga då möjligen tas upp.

Mot. 1987/88
Sf298

Hemställan

Med anledning av vad som ovan anförts hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om laglig rätt till ledighet för vård av anhörig eller annan närstående vid vård i livets slutskede, vid sjukdom eller vid konvalescens i hemmet,
2. att riksdagen hos regeringen begär att ATP-grundande ersättning skall utgå enligt den allmänna försäkringen vid vård av anhörig eller annan närstående med ersättningsbelopp motsvarande sjukpenningens storlek.

Stockholm den 25 januari 1988

Margareta Andrén (fp)

Kenth Skårvik (fp)

Ingrid Ronne-Björkqvist (fp)

Barbro Sandberg (fp)